

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15
ДИНАРА
1952

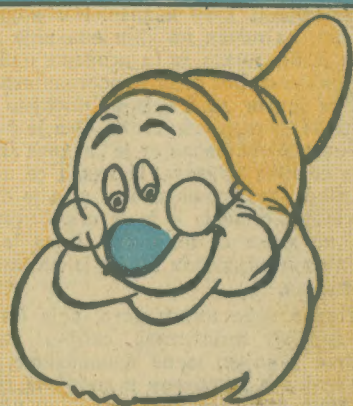
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVIII — Број 223 — Субота, 7 април 1956

МИШЕИ

У ЗЕМЉИ ПАТУЛКА

20

(2)

После пола часа напустили су главни пут и нашли се на кривудаом путењу без прашине. Међу њима је владало мукло ћутање и Валона осети како је понова обузета познати страх. Није знала речи којима би изразила своја осећања према њему, па због тога то никад није ни покушала.

Шта ако је напусти? Он је био мали човек, не виши од ње саме, и много слабији. Умногоме је још и сад био беспомоћан као право дете. Али, пре но што је постао ово што је сада, морао је бити образован човек. Веома значајан и образован човек.

Читаво Валонино образовање састојало се од тога што је научила да чита и пише и што је извесно време провела у стручној школи за ткаче. Ипак, то је било довољно да схвати да нису сви људи толико необразовани као што је она била. Ту је, на пример, градоначелник, чије је велико знање било свима њима од користи. С времена на време долазили су у инспекцију и „племенити“. Она их је, додуше, свега једном видела изблиза, кад је једног празника отишла у град. Тамо је спасила групу веома господствених личности, којима се није смела ни приближити. Понекад је радницама било дозвољено да слушају како говоре образовани људи. Они су говорили друкчије, много течније, с меким нагласком и употребљавајући дуже речи. Рик је, уколико му се сећање враћало, све више говорио као они.

Његове прве речи веома су је уплашиле. Дошле су изненада, после једне главобоље због које је дуго цвилео. Изговорио их је чудно, на начин на који она није навикла. Кад је покушала да га исправи, одбио је да је послуша. Већ тада је осетила страх да ће му се једног дана сећање потпуно вратити и да ће је тада напустити. Она је била само Валона Марч. Звали су је „велика Лона“. Ни кад се није удавала. И никад се неће удати. Јер, таква девојка као што је била она, дугачких стопала и руку огрубелу од рада, не може се ни удати. Била је сувише крупна и незграпна да би је иједан младић погледао.

Никад неће имати дете, које би држала у наручју и штитила својим загрљајем. Друге девојке, њене вршњакиње, удавале су се једна за другом и добијале децу. Она је само издалека могла да баци покоји поглед на сићушна румена створења која су махала ручицама, стиснутим у песнице и отварају своја мала, безуба уста.

„Сад је ред на тебе, Лона!“

„Када ћеш ти имати бебу, Лона?“

На то је могла само да побегне, да од туђих очију сакрије своју тугу.

БОРБА ЗА ФЛОРИНУ ПЛАНЕТУ ОСУЂЕНУ НА ПРОПАСТ

Роман од И. АСИМОВА

А кад се Рик појавио, био је као права беба. Требало се о њему старати и хранити га, изводити га на сунце, тешити га и успављивати кад га је мучила главобоља. Деца су трчала за њом и потсмевала јој се. Викала су: „Лона је стекла пријатеља. Велика Лона има лудог пријатеља. Лонин пријатељ је нахои!“

Касније, кад је Рик већ могао сам да хода (оног дана кад је учинио први корак она је била горда као да је он заиста имао свега годину дана, а не тридесет, колико је по свој прилици имао) и кад је без њене помоћи изишао из куће и упутио се сеоским сокаком, деца су се сјатила око њега и исмејавала га, да би имала прилике да виде како један одрастао човек у страху покрива лице рукама, грчи се и, уместо да им одговори, муца неразумљиве речи. Колико је пута истрчала из куће вичући на њих и претећи им својим великим песницама.

А тих песница бојали су се чак и одрасли људи. Првог дана кад је довела Рика на посао, једним јединим ударцем оборила је на земљу предрадника његове смене због тога што је чула како двосмисленим речима говори о њима двома. Управа ткачнице казнила ју је због тога једнонедељном зарадом. Можда би је, да није било заузимања градоначелниковог и његовог доказивања да је била изазвана, предали чак и суду.

Ето, због свега тога желела је да Рик престане да се сећа. Знала је да она нема ништа да му пружи, да је себично од ње што жели да он заувек остане беспомоћан и помучена разума. Али, било је то због тога што раније није имала никог ко би у свему зависо од ње. Због тога што се бојала повратка у усамљеност.

— Јеси ли сигуран да се сећаш, Рик? — прозбори она.

— Да.

Зауоставили су се у пољу, чију су црвено-златну боју појачавали зраци сунца на заласку. Ускоро ће почети да дува благи, мирисни вечерњи поветарац.

— Ја смем да се ослоним на сећање које ми се враћа, Лона. Ти знаш да смем. Ти ме, на пример, ниси учила да говорим. Ја сам се сам сетио речи. Зар не?

— Да, — одговори она против своје воље.

— Ја се чак сећам дана — тада још нисам умео да говорим — кад си ме први пут довела у поље. Памтио сам нове ствари. Јуче сам се сетио да си ми једном ухватила кирт-мушицу. Држала си је заробљену међу шакама и казала ми да ставим око на мали отвор између твоја два палца да бих могао да видим како у мраку светли црвенонарандастим сјајем. Ја сам се смејао и покушавао да силом угурам своју руку између твојих склопљених шака, па је бу-

бица одлетела, а ја се због тога расплакао. Ја онда нисам знао да је то кирт-мушица, али се данас тога сасвим јасно сећам. Ти ми касније никад ниси помињала овај догађај, зар не, Лона?

Она само одмахну главом.

— Али, то се догодило, Лона! Моја сећања су тачна, зар не?

— Да, Рик.

— А сад се сећам и нечега из свог ранијег живота. Јер, мора да постоји то раније, Лона.

Да, морало је да постоји то раније. Она је осећала како јој се при тој помисли слеже на срце тежак терет. Јер то раније било

је нешто сасвим друкчије од њиховог садањег живота. И још у једном другом свету. Знала је да Рик не потиче из њене средине, чак ни са њене планете, јер се он никад није сетио речи „кирт“. Морала је да га научи тој речи, која означава најважнију ствар на читавој Флорини.

— Чеге се то сећаш? — запита га.

На то питање, његово узбуђење као да је наједном ишчезло.

— То, све у свему, није много. Лона. Сећам се само да сам имао занимање, и знам какво је то занимање било.

— А какво је било?

— Ја сам анализирао Ништа.

Она се нагло окрете према њему и продорно му се загледа у очи. По навици, пригледна је длан његовом челу, али он нервозно одгурну њену руку.

— Немаш ваљда опет главобољу, Рик? Глава те већ недељама није болела.

— Не, сасвим сам добро. Зар нећеш престати да ми стално досађујеш?

Видео је како су јој капци задрхтали, па је журно додао:

— Нисам мислио да кажем да ми ти досађујеш, Лона. Хтео сам да ти кажем да се осећам сасвим добро и да желим да се ти не бринеш.

Њено лице се разведрило.

— А шта то значи „анализирати“?

Он је знао речи које она није познавала и због тога се, при помисли колико је он некад морао бити образован, осећала безначајном и простом.

Размишљао је један тренутак:

— То значи... То значи... раставити на делове. Знаш, као што растављамо на делове ткачку машину да бисмо видели због чега је престала да ради.

— Ох! Али, Рик, какво је то занимање ништа не анализирати?

— Ја нисам казао да ништа нисам анализирао. Казао сам да сам анализирао Ништа. С великим Н.

— Па зар то није исто?

Почиње већ, мислила је. Већ је почео да је сматра глумом. Ускоро ће је сасвим презрети и одбацити.

— Не, разуме се да није исто. — Он дубоко уздахну и настави: — Бојим се да не умем да ти објасним. То је све чега се сећам. Али, то мора да је било веома важно и значајно занимање. То на неки начин осећам. Не, ја нисам могао бити криминалац.

На његову последњу реченицу Валона задрхта. Није требало да му то икад каже. Уверавала је себе да му је то казала само ради његовог добра, да би га опоменула. Али, сад је знала да је то учинила само да би га чвршће привезала за себе.

(Наставиће се)

Крајем прошле деценије, у близини Скерборова, у Енглеској, откопано је у влажном тресетишту добро очувано преисториско насеље из средњег каменог доба. Претпоставља се да је ово насеље, подигнуто на обали језера, старо око 10.000 година и да су се његови становници бавили ловом и риболовом. Насеље је мало и изгледа да је било станиште једне породице. На основу нађених предмета, костура људи и животиња, лако је било рекон-

ЈЕДАН РАДНИ ДАН ПРАЧОВЕКА

струисати како су ти људи изгледали, чиме су се бавили и у каквој су средини живели. Наша слика приказује један њихов радни дан. На левој страни слике виде се два човека како чедече улов-

љеног јелена. Један који разаципа кожу уловљене животиње да се суши и трећи који гули кору са брезе. У средини, двојица ломе јеленске рогове, од којих ће касније начинити држаље за кремне секире. На десној страни види се један члан ове преисториске породице како таквом секиром обара брезу. По земљи лежи разбачано више секира. Као што се на пртежу види, деца ових преисториских људи играју се на обали језера.

ЛОВ НА МОРЖЕВЕ

Иглулик-Еским, који су добили име по истомном острву у Арктику, познати су тек од 1821 године, кад их је открио поларни истраживач Вилијам Едвард Пери и провео међу њима целу једну зиму. Отуда је ово ескимско племе предмет сталног интересовања научника, мада га је, због неприступачности острва Иглулик, само мали број њих могао посетити. Њихов зимски лов на моржеве сигурно није видело више од пет-шест белих људи, а прве фотографије из тог лова направио је природњак Харингтон, који је прошлу зиму провео код њих.

К о острву Иглулик Харингтон је кренуо од залива Рипалс, који се налази око 400 километара северније од Хадзоновог Залива. Путовање је било са санкама и псећом запрегом, стално уз ветар, кроз мрак поларне ноћи. Водич му је био један Еским са Иглулика по имену Калаут. Путовање је трајало двоструко више него што је било предвиђено и при крају пута остали су без хране. Најзад, после много муке стигли су до острва.

Иглулик-Еским су по свом начину живота, који је чудан чак и за појмове осталих Еским, прави претставници средњег каменог доба. Кад се упоређи њихов живот са описом живота њихових предака који је дао Пери пре више од 130 година, види се да се он врло мало изменио. Ловачка вештина ових људи резултат је хиљадугодишњег искуства. Лети лов се северне јелене — карибуе и неуморно крстаре копно.

док зими преносе своју активност на залеђено море и лове моржеве. Између та два годишња доба базе се риболовом, лови нарочито лососе у рекама. Све што улове деле на равне делове, а најбољи комад добија онај који се највише истакне у лову.

Занимљиво је да сујеверје забрањује Иглулик-Ескимима да исти ловачки прибор употребљавају зими и лети. Док лове моржеве, на пример, не смеју да носе чизме које су имали на ногама за време риболова. Чак и фитиљ у лампи тада није, као лети, од маховине, већ је направљен од слепљеног праха добијеног од зуба моржа.

Лов на моржеве показује од каквог је значаја харпун као оружје за људе који живе на леду. На суво, рањену животињу ловац може гонити или сам, или уз помоћ паса. На мору то не вреди. Рањена животиња зарониће и неће се више појавити, тако да је за ловаца изгубљена. Зато је харпун, чији се врх после поготка одваја од дршке и забија као сврдло у месо жртве, врло погодно оружје. Но, тиме што је животиња погођена лов није завршен; може се чак рећи да је тек почео. Сад долази оно најглавније: привлачење моржа довољно близу да би могао да се дотуче, а затим извлачење животиње, тешке пет-шест стотина килограма, на лед. Притом се догађа да се ловац запетља у сопствени конопцац и да сам буде одвучен у ледену воду.

Погођени морж извлачи се из воде на веома занимљив начин. Глава животиње веже се чврсто конопцем, који се затим омота око дршке харпуна побијене у лед, па се онда враћа до моржа и провлачи кроз рез направљен на његовој кожи. Најзад се за слободан крај конопца снажно вуче. На овај начин ствара се нека врста примитивног чекрка, који изискује упола мање снаге за извлачење. То је уједно пример како су наши далеки преци вероватно почели да решавају механичке проблеме.

За све време лова постоји опасност да се лед одломи. Еским који се нађу на таквој санти обично су изгубљени. Санта их носи далеко на пучину, где пропадају од глади и зиме. Зато се у лов иде у време кад ветар дува од мора ка копну. Тада је обично велика магла, што је Харингтону онемогућавало фотографисање. Његов рад био је уопште скопчан с великим тешкоћама. Површина леда је увек влажна и на њој се често јављају пукотине, кроз које прска морска вода. Због тога су обућа и одећа стално влажни, што повећава ионако велику хладноћу.

Кад је група Ескима коју је природњак пратио уловила првог моржа, Харингтон је био, изгледа, прописно изгладнео, јер каже да је напор око лова био награђен тиме што је у моржевој утроби нађено доста полусуварене хране. Полусувари ракови, зачињени сточним соковима уловљене животиње, били су за њега, како сам тврди, права посланица.

Задоцнело признање

Почетком 18 века, као у свим другим земљама Европе, и у Француској се лан прео и ткао искључиво ручним радом. Увидевши значај ланене индустрије, Наполеон је декретом од 7 јуна 1810 године расписао награду за онога, ма које народности био, ко пронађе механичку справу помоћу које ће се моћи производити све врсте ланеног конц. Филип де Жирар решно је овај проблем за четири месеца. Издат му је и патент, чији се основни принципи и данас примењују.

Међутим, царство је пало и награда није исплаћена. Де Жирар је утрошио у свој изум сав иметак, па је због дугова допао и затвора. Но, убрзо је пуштен, али је био принуђен да напусти Француску. Око 1840 године вратио се у отаџбину, где је умро 26 августа 1845. Године 1854, у знак захвалности, народна скупштина доделила је пензију његовим наследницима.

WALT DISNEY'S ЛЕГЕНДЕ О ДЕВН КРОКЕТУ

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Главни облици Земљине површине

П ише Земљино није равно. Оно је проширено брди-ма, долинама, рекама, равницама и појављује се у још много других облика. Сваки облик има своје име. Овде ћемо навести имена главних облика:

Острво
Полуострво
Архипелаг — група острва у морима и океанима
Рт — најјаче истурен део копна у море
Земљоуз — уска копнена веза између две копнене површине
Обата
Спруд — узвишење од корала или песка које се диже са дна мора, језера или реке, али не са велике дубине мора (мање од 11 метара испод морске површине)
Брежуљак
Пешина
Брдо
Вулкан
Планина
Висораван
Језеро
Река
Глечер
Море

Океан
Залив — део мора или океана који продире у копно и који није ничим одвојен од водене масе
Затон — мали залив

Мореуз — део морске површине сужен између два копна, а везује два мора
Ливада

Пашњак
Канал
Водопад
Друм
Железничка пруга
Град
Село
Мост
Тунел
Пристаниште
Шума

Можете ли се досетити?

Овде ћемо вам набројати имена десет места у нашој земљи. Без много размишљања одговорите нам која се места налазе на железничкој прузи ма које мреже. Дакле, пазите:

1) Кучево, 2) Бенковац, 3) Соко Бања, 4) Никшић, 5) Чазма, 6) Лозница, 7) Призрен, 8) Куршумлија, 9) Мурска Собота, 10) Крива Паланка.

Одговор. — На прузи се налазе: Кучево, Никшић, Лозница, Куршумлија, Мурска Собота. Изван железничке пруге су: Бенковац, Соко Бања, Чазма, Призрен, Крива Паланка.

Лисица и Јарац

— Басна —

Лисица и јарац сиђу у један бунар да се напију хладне воде. Кад су се напили, јарац стане да се обазире куда ће изићи, а лисица му рекне:

— Не брини се! Само ти слушај мене, па се не бој. Усправи се, подигни предње ноге уз зид, погни главу и рогање напред.

Јарац учини све што му је лисица рекла. Тада се лисица попије на његова леђа и рогање, искочи напоље и, скачући око бунара, почне да се руга јарцу:

— Еј, мој јарче! Да имаш толико мозга колико браде, ти не би у бунар силазио пре него што би добро размислио како ћеш изићи.

Наравоученије: не почињи ништа пре него што размислиш какав ће бити свршетак.

СТАНАК

Станак је средњовековна установа у југоисточним динарским пределима. То је са- станак претставника две општине, села или племена на неутралном тлу ради расправљања спорова. Станке су мно- го употребљавали Дубровчани за решавање спорова са становницима суседних области. У Црној Гори на станицама се решавало и о заједничким потребама суседних племена, о миру, савезима итд.

У ЛЕТЕЉЕМ ТАЊИРУ

Бернард Мак Нејл седео је у вагону треће класе и гледао кроз прозор. С времена на време прешао би руком преко својих црних бркова, због којих су му други дали надимак Вискерс — брајлија. У мрежи за пртљаг налазио се његов морнарски чак и мали кофер, које му је жена спремила пред полазак. Није знао ни куд иде ни колико ће остати. Он је био један од најбољих експерименталних пилота америчког ваздухопловства и научио је да извршава наређења без много запиткивања.

Воз је стао. Чудне ли околине! Нигде пољане ни равних простора. Само валовита шума и брда у неодољивом да човек просто помисли да се налази негде у Финској или у Канади. Вискерс је извадио из чепа поверљиво наређење Министарства ваздухопловства и још једном га прелетео погледом. Починило је речима: "Између 3 и 4 децембра 1955 године на пробним теренима Гондерман III на линији Фор — Химстон — Броунингс... На једној табли крај пута писало је: "Гондерман". Недалеко од ње стајао је један војник и очигледно чекао чекот. Кад су им се погледали срели, војник му је одмах пришао и тада је Вискерс у њему препознао Чарлија, свог ађутанта из рата.

— Чека те Стари. Пожури!

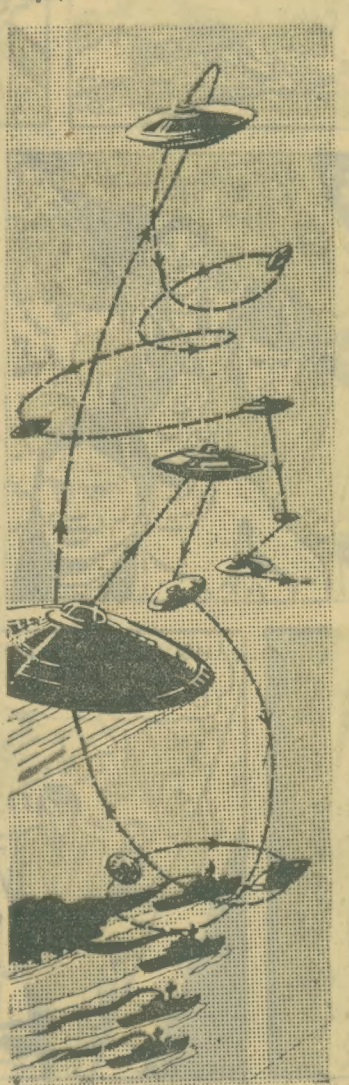
— Шта ћу му? — упита Вискерс.

— Рећи ће ти он сам. Изгледа да је крупна ствар.

Цип се по узаном брдском стазом, степенујући од напора. За све време пута Вискерс је узалуд тражио погледом макар и најмањи раван простор са кога се авион може уздићи. Ускоро је цип стао крај једне терасасте падине на којој је било саграђено неколико барака. Војници у униформи ваздухопловства чувају су стражу. Заједно са Чарлијем, Вискерс је ушао у једну бараку, која је пре личила на трошну брвнару неког дрво-

сече. За столом од грубо склепаних дасака седео је један ваздухопловни генерал и чекао их. То је био Стари. Он нема ни волана, нити икакве ручице за управљање.

— Ви сте сигурно већ летели на АФХ-9, капетане Мак Нејл?

— Јесам, генерале.

— Слушајте пажљиво. Министарство ваздухопловства спустило је у наше брдско гнездо необичну птицу, коју ми треба да оживимо. Све изгледа у реду, само ме јед-

но брине... да ли ће тај чудни ваздухоплов моћи да одржи равнотежу у ваздуху. Заудићете се кад га видите. Он нема ни волана, нити икакве ручице за управљање.

Пошли су шумским путићем ка једној коцкастој грађевини од бетона, чије су стране биле дуге по тридесет метара. Врата хангара отворила су се без шума, а онда се за њима исто тако нечујно затворила. Вискерс је жмиркао, зашлепљен у први мах јаким неонском светлошћу, а онда се његов поглед приковао за чудни предмет.

— Сва потребна обавештења даће вам шеф конструкције Морисон — тргоше га генералове речи. — Ако желите, можете покушати да лете на овоме. Уосталом, због тога смо вас и позвали.

Вискерс је слегао раменима. Пред њим је, на четири танке ножице, стајао округло ваздухоплов, који је личио на два тањира слеђена један с другим издубљеним странама. На средини је била кабина од плексигласа, а у њој ни трага од ручице за управљање. Прави летећи тањир!

Чим се појавио, Морисон је почео да објашњава. Куцајући по металном трупцу, рекао је да је то титан, метал који је двапут тврђи и исто толико лакши од челика. Затим је позвао Билта, механичара, да покрене полугу за систем Коанда. Тај систем носи име по професору Коанду, који је измислио принцип кретања "летећих тањира". Дуж целе округле ивице "тањира" налазе се осам вратанаца, у даљених међусобно по три метра, а из сваких се крију по три цеви. Кроз цеви излазе млазеви гаса и, зависно од њихове јачине и величине отвора вратанаца, мења се и правац кретања овог ваздухоплова. На горњој површини ствара се празан простор, што омогућује "тањиру" да узлети.

— Највећа брзина овог ваздухоплова, — објашњавао је даље Морисон — треба да износи око 4.000 километара на час. Предвиђено је да летећи тањир под нормалним условима може да лети четири сата без престанка, а за погон му служе две групе реактора. Приликом узлетања и спуштања укључује се у рад још шест група резервних реактора.

Следећих десет дана прошли су Вискерсу као сан. У току своје каријере он је већ три пута управљао новим прототиповима авиона. Двапут је морао да искочи из запаљеног апарата, али је имао срећу да остане читав. Но, ово је било нешто друго, нешто што није имало ничег заједничког с његовим знањем и искуством — непозната машина коју треба укротити, савладати и на њој се винуту у ваздух. Вискерс је све време проводио у хангару и упознавао се са својим новим "пријатељем".

Најзад, дошао је нестрпљиво очекивани дан. Вискерс је лежао потпуно у кабини "летећег тањира" и причвршћивао широки ханг.

— Ако будете имали неприлика, Вискерсе, не губите

главу. — говорио му је Морисон последњи пут. — Сигуран сам да ћете успети.

На то је задушно поклопац од плексигласа и Вискерс је остао сам у кабини. Испод њега шумориле су хидрауличне пумпе које су почеле да раде. Док је чекао да се мотори загреју, гледао је оближње дрвеће... можда последњи пут. А онда је запалио турбине и пустио их да раде пола минута.

— Сад ћемо видети да ли је Морисон у праву, — промрљао је.

Испунио је руку и повукао ручицу за гас. Игла на висиниомеру одмах је почела да се пенде. Био је у ваздуху. Апарат се мало нагињао на леву страну, те је појачао леви гас. Померио је полугу за вертикално пењање: 400, 500, 800, 1000 метара. Кад је стајано у покрет резервне реакторе, осетио је снажан трајај. Истовремено, игла на висиниомеру отскочила је са 1.000 на 1.500 метара. Машина се пела невероватном брзином. Земља је већ била далеко под њим.

Први "летећи тањир" је летео. Њиме није било потребно управљати, већ се правац лета мењао једноставним мењањем притиска излазних гасова. "Тањир" се по, задржавајући водораван положај, и нагло је мењао правац лета, готово под правим углом. Кретао се трајајима, лево или десно, већ према томе која се цев стави у погон.

Вискерс је погледао доле и угледао море. Лежало је 16 хиљада метара испод њега. То је био Атлантски океан. На његовој глаткој површини препознао је флотилу торпиљера. У истом часу покрету је једну полугу и склизнуо к њима. Тако се одушевно тим маневром да је готово изгубио контролу над машином. У ушима су му одзвањали савети које је непрекидно добијао преко радија.

Био је потпуно миран. Мада је летео брзином од 3.000 километара на час, његов "тањир" га је покорно слушао и кретао се како је он хтео. Никад раније није управљао с толиком лакоћом једним ваздухопловом.

— Пажња, Вискерсе! Висина 26.800 метара, брзина 3.000 километара... Два млазна ловца обележавају помоћу дима терен на који ћете слетети. Писта је удаљена 138 километара...

Вискерс је уздахнуо. "Шетња" се ближила крају. Резервоари су били упола празни. Погледао је инструменте и поново дао пун гас. Осам реактора заглауно је брехтало. Скренуо је поглед нагоре и на ивици шуме угледао жућкаст дим. Смањио је брзину на 1.000 километара. Неколико тренутака лебдео је у месту, високо изнад писте, а затим је вертикално почео да силази.

— Још 350 метара! Сада сте на 300 метара, сувише западно... Сада је добро... Не убрзавајте! Осамдесет метара! Добро јел! Додајте још мало гаса! Три метра на исток! Пажљиво!

Машина је додирнула земљу. Микрофон је ућутао. Игла је била на нули. Први лет "летећим тањиром" у Америци успешно је завршен.

НАЈВЕЋЕ ВЕШТАЧКО МОРЕ

Трчки историчар Херодот казао је пре 25 векова: "Египат је дар Нила". Да би Египћани повећали дарожљивост ове своје велике реке, у току последњег столећа изградиле су снажне водојаче, које им служе за вештачко наводњавање. Од границе Судана до Средоземног Мора, Нил налази на седам великих брана, од којих се две налазе на крацима делте близу самог ушћа. Нова водојажа код Асуана, чија се грађња сада припрема, биће знатно већа од својих претходница. Од воде коју ће она заустављати настаће право вештачко море, дуго 550 и широко између 5 и 20 километара. Брана ће бити висока 115 метара, дуга близу пет километара, а ширина основе њеног зида износиће 810 метара. Хеопсову пирамиду градило је 100 хиљада робова пуних 20 година; циновску водојаку код Асуана градиће 15.000 радника 10 година. Инжењери су предвидели да се подигне и електрична централа са шест огромних турбина, које ће давати 9 милијарди киловат-часова струје годишње, док целокупна производња струје у Египту износи данас свега 2 милијарде киловат-часова.

"Велика брана" на Нилу претставља животно питање Египћана. Проблем исхране народа веома је важан у овој земљи, јер се становништво стално увећава. Од 9.650.000 у 1897, број становника повећао се на 22 милиона у 1953 годину, док се обрадива површина готово нимало није проширила. Да у последње време нису предузете мере у том правцу, држава би се кроз десет година нашла пред нерешивим проблемом. Само асуанска брана обезбедиће 20 до 30% нових плодних површина. Електрична енергија коју ће она давати покретаће нове фабрике, чиме ће се створити могућност за снажну индустријализацију земље. Идућим путем, једнога дана ће електрични возови заменити камиле и Египат ће изгубити свој традиционални изглед.

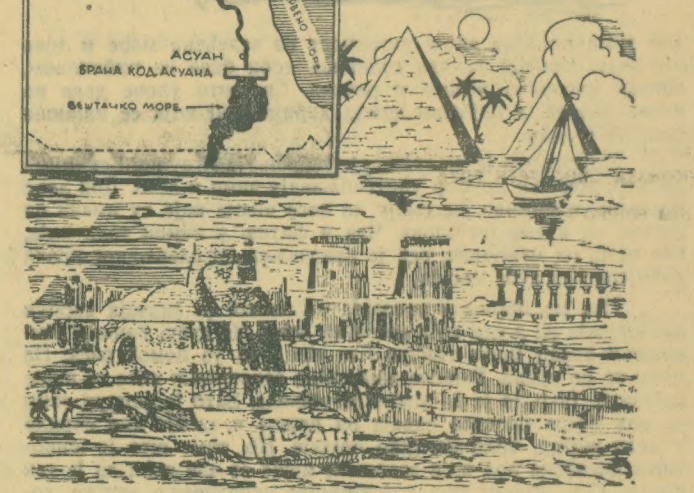
С обзиром на огромност ове грађевине, изгледа да пројект не налази на нарочите тешкоће. Једна од незгода састоји се у томе што ће се водојажа по-

дигли у релативној близини границе недавно образоване државе Судана, те постоји бојазан да се "реп" заустављене воде излива на суданску територију. Друга незгода појављује се у

сте династије и у њему се и данас налазе зидне слике чија је боја сачувала сав сјај и лепоту. Село Кубан са својом старом тврђавом и храмом који је подигао један од Рамзеса, грчко-римски храм Ден Дур, сфинге и други сведоци историје такође се налазе на удару велике воде.

Да би се сачували ови драгоценци дарови прошлости, предлаже се да се око острва Филе подигне висок и чврст насип, који ће моћи да одоли воденом притиску. Сфинге, фигуре

вези с нилским острвом Филе, које лежи недалеко од Асуана. За време високог водостаја Нила, шест месеци у години, острво је поплављено. Будућа водојажа толико ће повисити ниво Нила да ће Филе остати дубоко под његовом водом. Међутим, ово мало и лепо острво, некад посвећено богу Озирису и богињи Изиди, чува драгоцене споменике културе. На њему се налазе дивни храмови посвећени Изиди и Ескулапу, као и Трајанов летњикован. За време ниског водостаја, земљу прекрива тепих траве, проширан живописним лимуновим стаблима.

Од острва Филе према југу, све до суданске границе, будуће вештачко море прети да уништи двадесетак других значајних споменика старе египатске историје. Међу њима налази се храм Амада, чија се лепота може поредити само са чувеном двораном у Карнаку или са пирамидама у Гизеху. Храм су подизали фараони осамнае-

СЕЛО ЧУВЕНО ЗБОГ СИРА

Швајцарско село Гријер, које се налази у кантону Фрајбургу, чувено је по крављем сиру који се у њему производи, а који је добио име по томе селу. Обично се праве колотови тешки по 50 килограма и за сваки од њих потребно је неколико стотина литара млека. У области Јуре производи се око 20 милиона килограма овога сира годишње.

Лорна

Кинези су знали за громобран 100 година пре Франклина

Поналазак једноставног уређаја за заштиту од грома, као што је громобран, захтевао је доста напора и међу научницима у 18 веку расприло многе расправе. Нарочито су оштре дискусије водила два истакнута научника тога доба, Ромас и Франклин, између 1753 и 1760 године. Читајући Франклинова писма, Француз Бифон поставио је 1752 године прве гвоздене шипке за одбрану од грома у Монтбарту, Марлију и на париском тргу Естрапад. Прве варнице проузроковане громом добио је експериментатор кратко време после тога и ово своје откриће саопштио Академији наука. Али, тек 1760 поставио је Франклин у Филаделфији први ефикасан и употребљив громобран, тако да се овај научник сматра његовим проналазачем.

Писма истраживача Габријела де Магалана из 1688 године, која су дуго лежала заборављена и тек недавно поново дошла у руке научника, открила су да је овде у питању једна велика заблуда. Уствари, у Франклиново време многе кинеске куће већ су имале громобране. Ево како изгледа опис једне кинеске куће из пера тог путописца:

"Њихови ћошкови продужују се у правцу неба у виду шиљатих, дугачких рогова украшених мажевима. Чудовишта чији језици штрче к небу опасана су металном жицом која је спроведена до земље. На тај начин, ако случајно гром удари у кућу, он бива спроведен из језика аждаје преко жице у земљу, где се изгуби, а да никоме није нанео зло".

Изгледа да ниједан од европских истраживача из 18 века није знао за овај кинески изум, који је у 17 веку имао широку примену у читавој Кини. Штавише, у време кад је Магалан издао свој путопис, у Европи још није била научну усвојена електрична теорија муње и грома. Познато је, на пример, да је научник Борхав сматрао гром као експлозију гасова.

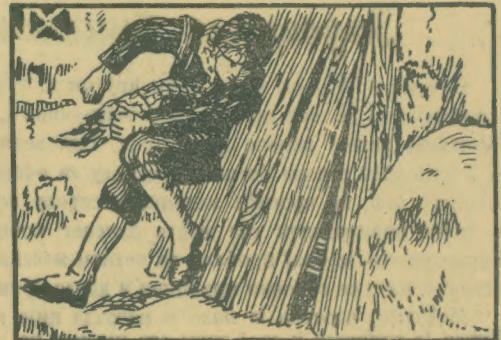
Ветар је био толико јак да је Џон једва вукао санке. И водопад Багворт био је залеђен. Џон је морао да прелази преко стена и да се тако приближава гнезду Дунза.

Да не би санке одлетеле у долину, Џон их је причврстио, а затим кренуо према згради у којој је живела Лорна. Због великог снега, разбојници нису били поставили стражаре.

Џон се неопажено привукао до Лорниних врата и тихо закуцао. Нико није отварао. Наједном, изнутра се чуло девојчино запомагање. Џон је мало сачекао, а онда залупао.

Уто је почела да запомаже и Лорнина девојка Гвини, па је Џон свом снагом навалио на врата. Ускоро је успео да их извали, а онда је журнуо у кућу.

КАКО ЈЕ НАСТАО ЗАГРЕБ

3 а време велике најезде Татара, који су најпре опустошили Угарску, а потом преко Драве продри и у Хрватску, претворено је 1242 године у прах и пепео и древно насеље Загреб. Угарски краљ Бела IV, бежећи испред Татара, најпре се склонио у Загреб, а затим с многобројним племством и свештенством прешао у Хрватско Приморје и Далмацију. Земља је била поплаћена и уништена, а велик део становништва одведен у робство или убијен. Није било тврђих градова који би могли да се одупру најезди и да приме избегло становништво.

Кад је најезда минула, краљ Бела даровао је насељу на брду Гречу „златну бду“ (повељу са златним печатом) и прогласио га слободним и краљевским градом. Као и остали краљевски градови, и оно је требало да се опаше jakim бедемима и кулама за одбрану. Но, краљевским градом проглашен је само онај део Загреба који се налазио на брду (данас Горњи град), док су остала насеља била под управом бискупства и свештенства на Каптолу. Делом их је поток Црквеник, доцније назван Крвави поток, због честих борби између становника његове леве и десне обале.

Оснивање слободног града на десној обали Црквеника може се сматрати почетком развоја данашњег Загреба. Но, иако је „варош на грчким горицама“ била под краљевом заштитом и уживала сва племићка права, она је врло често била изложена и нападима моћних феудалаца, који су отимали њена земљишта и зостављали грађане. Највише јада задала су јој господари Медведграда, тврдог града на Загребачкој Гори, који су грађани прозвали „прошлети град“.

Кроз варош на „брду грчком“

Варош на „брду грчком“ називана је укратор Греч или Грчи. Већ 1266 године Грчи је био потпуно опасан бедемима. Сада је то била грчко-загребачка тврђава, која је имала четири капије: две велике и две мале. Најзначајнија су била „Камена врата“, која су до данас сачувана, па онда „Месничка врата“, названа тако по месарима који су ту имали своје радње. „Пољска врата“ и „Сирове врата“ била су мале, нарочито „Дверце“, које се налазило до краљевског двора. „Дверце“ (од старе словенске речи двери — врата) било је тако узано и ниско „да је само једног коња могло кроз себе да пропусти без озледе“. Испред капија биле су ископане дубоке јаме, подграбене и премошћене покретним дрвеним мостовима. Поред сваке капије стајала је јака четвртаста кула за градску стражу, а изван градских бедема, нешто подале, дизале су се куле које је народ назвао „хаберник“. Са њих би нарочито стражари трубом јављали приближавање опасности, како би градски стражари имали времена да затворе капије и дигну мостове.

2ун

Један крупан човек у претсобљу држао је Гвини за косу и тукао је. Јадна девојка тужно је запомогала и узалудно покушавала да се одбрани од нападача.

Најстарији познати подпис градских становника на брду Грчи потиче из 1368 године. Тада је утврђена грчко-загребачка општина унутар бедема имала 150 што већих што мањих кућа. У подграђу „Шоштарска улица“ било је 155 кућа, а у Илици, данас најживљем делу Загреба, било их је само 14. Куће у утврђеном делу града биле су подигнуте уз градске бедеме, али их је било и у мањим групама. Било је девет таквих група и свака је стајала сама за себе, те су их звали острвима. Улице нису носиле посебне називе. У Средњем веку у грчко-загребачкој општини помињу се називи само двеју улица: једна се звала „Средња улица“, а друга „Блатна улица“. У средини града, око цркве св. Марка, био је трг где су се одржавали велики годишњи сајмови, који су трајали и по десет дана. То је била једна од најзатнијих појављивања средњовековних слободних градова.

Куће су биле или зидане или дрвене, а имале су највише један спрат. Нису биле простране, јер су их грађани зидали само за себе, али је у понекама било и станара. Осим грађанских кућа, било је и племићких палата, а у граду је подигнут и краљевски двор. Кроз вратица на кућама били су од сламе или дрвени; само мало их је било покривених црепом. Да не би дошло до пожара, који се лако могао пренети на суседну зграду, у свакој кући морала је бити добро уређена кухиња са ограђеним огњиштем (камином). Код зидања нових кућа нарочито се пазило да прозори не гледају у суседово двориште. То је за суседа зна-

чило увреду, јер „нико не треба да гледа шта он у дворишту ради“. Ако би се и десно такав случај, прозор је морао бити зазидан.

Чистоћа у граду

Прилично се пазило на чистоћу града. Једна од најстари-

јих познатих здравствених мера у „племенитој вароши на грчким горицама“ забрањује грађанима да бацају стрвине и

ске власти су им то забрањивале, јер је пециво било пуно отпадака од вуне, те су се купци тузили. У топле дане риба се смела продавати само до подне. Непродатој риби потсецани су репови, да се не би сутира опет појавила као свежа. У средњовековном Загребу постојало је и неколико јавних купатила, чији су се власници звали „купељници“. У купатилима се пуштала и крв, а то је био један од најчешћих начина лечења великог броја болести.

Поред већине Хрвата, становништво грчке вароши сачињавали су Немци, Мађари и Италијани. Италијани су се бавили финансијским занатима, нарочито златарским, а било је међу њима и лекара и апотекара. Мађари су били углавном месари, а Немци обућари и кројачи. Велика већина житеља грчке општине били су Хрвати. Не само што су они први населили грчко брдо, него је у њиховим рукама био и сав занат, о чему сведоче народна имена појединих заната. Хрвати су у градској управи водили главну реч; њихови градски заступници помињу се у записницима увек на првом месту. Да су Хрвати увек били у већини види се и из великог броја лепих народних имена: Живан, Вучета, Јелен, Драгош, Божа, Милотглед, Урош, Вука, Драга, Добра итд. У најстаријем попису загребачких грађана не помињу се њихова презимена, већ само надимци и „пришварци“. Занимљиви су надимци: Кривоног, Кривина, Озимак, Секирић, Златолас и други, али су још занимљивији „пришварци“, као: голуб, гуска, јарић, кокош, јарац, лојтра (мердевине), субота, штука, крапец (шаран) и други.

Град је спаса набујала Сава

Стари Загреб био је град занатлија. Било је ту мноштво разних заната које су изискивале тадање потребе и којих је

нестало с новим временом. Тако је стрелар радио само стреле, а лучар лукове, оштругач оштруге за витезове и коњанике, тоболчар — тоболце за стреле, а уздар узде за коње. Занати су били уситњени тако да један мајстор није смео да изради, на пример, сву коњску опрему. Извесним занатима бавиле су се жене и уживале су иста грађанска и мајсторска права као и мушки чланови еснафа.

Испод брда на коме се уздицала утврђена варош простирали су се шуме, чак и према Сави. Тамо где је данас Тушканац, један од најлепших паркова у нашој земљи, усред Загреба, у Средњем веку била је густа шума, богата разном дивљачи. Ту је, поред племените дивљачи било и дивљих верпова.

До 1469 године била је утврђена само варош на Грчи, а тада се почео утврђивати и Каптол. Узрок томе био је страх од турских напада, који су постајали све чешћи. Једне јесење ноћи те године у Загреб је нагнуо велик број племића и сељака који су побегли с оне стране Саве. Плочући су причали да су Турци провалили и спалили им села и куће. Ватра се целу ноћ видела с грчке вароши и призор је био страхан — казују савремени записи. Бегунци су још причали да Турци намеравају да пређу Саву и да опљачкају и поплаве Каптол и саборну цркву. Но, од ове намераване турске провале спаса је овог пута загребачке грађане набујала Сава. Од силних киша које су пале у Словенији, она је преко ноћ тако набујала да је поплавила Загребачко Поље и целу Посавину и присилила Турке да одустану од свог похода на Загреб.

МАЛЕ ЗАНИМЛИВОСТИ

Антилопа

Крстарећи по Африци, ловци се најчешће срећу са антилопама. Поред термита, то су животиње које се на овом континенту могу видети на сваком кораку, али се о

њима ипак мало говори и још мање зна.

Антилопе, којих има много врста, долазе у ред најбржих сувоzemних животиња. Оне су, кажу, толико глупе да их и најлошији ловци убијају као од шале. Кад једна антилопа падне мртва од удара лавље шапе или погођена хицем из

ловчеве пушке, остале се окупљају и каскају у круг око ње, не схватајући опасност којој су изложене. Антилопе често не умеју да искористе своје брзе ноге и лако постају жртве људи и животиња. У накнаду за ове недостатке, антилопа спада у најиздржљивије и најотпорније животиње. Тешко рањена и изуједана на више места, антилопа може да остане у животу и по више часова, док би свака друга животиња на њеном месту утинула за десетак минута.

Највећа од свих антилопа је антилопа-коњ или хипотраг, која је дугачка три метра и тешка преко 300 килограма. То је једна од најлепших афричких животиња. Потсећа на коња, али је виткија и хитрија од њега. Врло је плашљива, па јој је изванредно тешко прићи. Бежи вртоглавом брзином и у стању је да непрекидно трчи седам до осам часова, чак и кад је рањена. У тим случајевима је и опасна, јер снажним ударцем копита у стању је да обори човека и сваку животињу, чак и лава.

Једна од најређих антилопа је мала краљевска антилопа, која је дугачка свега пола метра. Она је врло дивља. Међу најлепше, пак, долази бели о-

никс, с дугачким прстенастим роговима, оштрим као мачеви. Месо многих антилопа је врло укусно и служи афричким племенима за храну.

Лов на антилопе може понекад да буде и опасан, нарочито ако је у питању антилопа-коњ или бели оникс. Опрезан ловац никад не прилази близу рањеној антилопи, па ни кад му се чини да је мртва. Јер, ова животиња може последњим снагама тако добро да одмери ударац свом убици да овај остане на месту мртав поред ње.

Од свих антилопа најдивљивији су дерби и велики куду, који претстављају драгоцен плен за сваког ловца. Њима је готово немогућно прићи на већу близину од 300 до 400 метара и ретки су ловци који се могу подићи да су уловили једну од ових животиња.

САМО КОД МАЈМУНА

Јохан Бернхард Вилбранг, професор анатомије у Гисену, говорио је често на часу о ушним мишићима. Кад би то чинио, позвао би свога сина, који је, благодарећи њима, имао способност да мрда ушима. „Ти мишићи су код човека атрофирани и због тога већина људи не може да покреће уши. То могу само мајмуни. Хајде, Јулиусе, покажи!“ И тада би Јулиус, на опште весеље целог аудиторијума, почео да мрда ушима.

ПОСИНАК СТАРИЈИ ОД ПООЧИМА

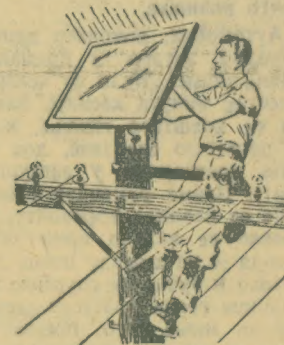
За време Цезаровог конзулства, изабран је за народног трибуна Клодије. Плутарх каже да је Клодије „изабран да обори Цицерона и Цезар није отишао у своју покрајину пре него што је уз Клодијеву помоћ срушио Цицерона и протерао га из Италије“. Клодије је био из патрициске породице и могао је да буде изабран за народног трибуна само ако „постане“ плебејац. Он је то постигао на тај начин што га је посинио двадесетогодишњи Публије Фонтеј. Тада је Клодије имао 36 година.

БЕСКРАЈНИ ПОДРУМИ У ШАМПАЊИ

У француској покрајини Шампањи производи се чувено вино шампањац, које је по тој покрајини и добило име. Једна француска пословица гласи: „Ложа даје гроже, а подрум вино“. Шампањац се спрема у подрумима дубоком 10 до 35 метара, који могу бити дуги и до дванаест километара. Сваке године у њих може да се смести и до 30 милиона боца, које се после отпремају у све крајеве света.

ЗА БОЉЕ ИСКОРИШЋАЊЕ СУНАЧАНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Више од хиљаду научника, из 27 разних земаља, састало се недавно у САД да би рас-

прављали о могућностима практичне и јефтине употребе сунчане енергије. Сунчане батерије и пени, и уопште сунчана енергија, већ се искорисћивају, али засад само у ограниченим размерама.

ШТА ЈЕ ВОДЕНА ПИЈАВИЦА?

Водена пијавица није животиња, него стуб пенушаве воде који проузрокује олујни извор кад се из облака спусти до водене површине.

ЗИБЕЛИН

Зибелин је мала шумска северноазијска звер. Она има плавкастосиву длаку. Близка је кунуци. У Европи је изстребљена, јер су је много ловили због њеног скупоценог крзна.

ШТА ЈЕ КРАЛ?

Крал је нарочити тип окуњине код јужноафричког племена Бантуа. Ова врста окуњине обухвата више колоба за становање, амбара и ограду за стоку.

Без размишљања, он је шчепаво разбојника за гушу, одигао га од земље и у једном замаху избацио кроз прозор. Стакло се разлетело на све стране, а ломљаво се надалеко чула.

Лако као бебу, Џон Рид је подигао и другог разбојника, па је и њега бацао кроз прозор у дубоки снег. Он је пао на главу и од снажног удара се онесвестио. (Наставиће се)

Говор птица

Како све птице, тако и гавранови имају свој језик на коме се споразумевају: један другом саопштавају своје потребе, обавештавају се о опасности које им прете, дозивају се, итд. Пошто гавранови припадају велику штету усевама, француски научници су ставили себи у задатак да науче њихов говор, како би могли да их отерају с њива њиховим сопственим језиком. Извршени опити показују да су научници на добром путу. Али, док се до ових резултата дошло требало је много труда и стрпљења. Прво, ваљало је снимити на магнетофонску траку гласове које гавранови пуштају, обично у хору, па онда издвојити поједине од тих гласова за које се претпостављало да имају одређено значење. Потом је крештања разне врсте требало проверити реакцијом самих гавранова и на тај начин утврдити шта она значе. Пошто је већи део посла обављен, ево како је изгледао један опит француских стручњака који раде у Народном институту за пољопривредна истраживања.

Једног поподнева научна екипа возила се друмом на свом нарочито опремљеном аутомобилу. Наједном, на небу се указало неколико јата гавранова. Сунце је било на заласку кад је екипа пошла њиховом, раније откривеном појном пребивалишту. Но, да би се добро испитало њихов понашање на звук са магнетофонске траке, требало је радити обзирно, како се ничим не би свратила пажња ових птица. Гавранови су јако подозрљиви и на најмањи сумњив шум у стању су да одлете на друго ноћиште.

Аутомобил, покривен црном цирадом, лагано се примикао дивичи шуми. Људи су чекали. Десетак минута касније, зачуло се крештаво гакање, које је постајало све јаче, док се није претворило у загушну грају. Према руменилу сунца, које се клонило хоризонт, указало се велико црно јато. Бајдала је на хиљаду птица долетело и бучно се спустило на највише гране храстове шуме. Друго, мање јато, пошто је неко време кружило изнад врхова дрвећа, придружило се првом, а затим су сви узлетели, делени су у две групе. Пошто су за тренутак нестали, опет су се вратили на старо место. Та игра трајала је цео сат и тада се граја постепено стišала. Најзад, на починак је стигло и последње, одошло јато, после чега је завладао потпуни мир. Екипа стручњака лагано се припремила за опит.

Неколико дана раније, на истом месту и отприлике у исто време, с магнетофона је пуштен узвик страха једног гаврана. Чим се то догодило, птице су одлетеле и два дана нису долазиле овамо. Кад су се ипак вратиле, било их је мање него раније. Сада, пошто их је било на четири до пет хиљада, могло се закључити да су на страх сасвим заборавиле. Али, екипа није мислила да репродукује кратак крик, као раније, већ нешто дужи, који је био снимљен приликом гакања једног заплашеног гаврана док су га држали у руци.

Магнетофон је укључен и, пре него што се гавраново замагање чуло, природњаци су имали времена да се удаље из окoliniшта, како би боље посматрали утисак који ће оно изазвати. Звучнику је дато нешто више снаге, да га цело јато може чути. Само што се зачуо крик, подигла се силна граја, која је, мешајући се са шумом хиљада крила, постајала све јача. Изнад храстових стабала појавила су се тамна јата, тамнија од мрачног неба, која су се колебала на коју ће страну. Двадесет секунди касније, пошто је звучник умукнуо, до посматрача је допирало само помахнитало крештање последњих црних птичурина, које су се удаљавале. Не само те ноћи, већ ни много дана касније гавранови се нису вратили на ово своје но-

ћиште. Они су свакако закључили да је то место за њих опасно, али су и научници извукли закључак да дужи крик страха има много јаче дејство од кратког крика.

Обично се мисли да постоји само једна врста гавранова. Међутим, природњаци разликују више врста, од којих свака има свој "дијалект". Да се узвици птица ваљано сниме на траку, потребно је прикрасити се њиховом легалу или пољу са кога зобљу усева. Гавран је плашљив и неповерљив. За-

то истраживаче ове врсте очекују тешкоће већ на првом кораку. Претходно се поставља микрофон на одређено место, затим се спроводи кабл до заплана са магнетофоном, крај кога се налазе људи који чекају да се јато појави. Потребно је више пута снимати да би се добио јасан звук гакања. Потом долази тежак посао да се погоди баш онај звук који чини целину. Њега ваља издвојити из опште граје, пошто се ове птице најчешће појављују у групама. Нај-

зад, кад све то успе, врше се проба пуштањем издвојених звукова, да би се утврдило шта они значе.

Ово није нимало лак задатак. Често се догађа да гавранови ланцима не слете на место где се налази микрофон. Затим, гакање је често снимљено заједно са звуком ауто мобилског мотора који се баш тада однекуд чуо, или с људским говором, или с крештањем какве друге птице, што снимак чини безвредним. Уопште, припремање и израда оваквог птичјег "речника" стаје много времена и труда. Па ипак, стручњаци Народного института за пољопривредна истраживања у Француској успели су да забележе на траци више крикова, који означавају сасвим одређене појмове: страх, узбуну, збор, љубавне изјаве и позив на јело. Сви ови вештачки произведени звуци проверени су држањем птица. Тако, на пример, кад је звучник објавио позив за збор, јато се упутило ка камину на коме се налазио магнетофон. Чим су схватиле да су преварене, птице су се удаљиле.

"Говор" гавранова проучава се у Француској већ неколико година. Иако још нису добијени коначни резултати, стручњаци су са оним што је досад постигнуто изишли пред Академију наука и Биолошко друштво и добили од њих пуно признање.

1.500 килограма. Рогови му могу бити дугачки два метра. Понекад може бити опасан и по човека. Толико је смео да се упусти у борбу чак и с тигром и слоном.

КАД СУ ВОЂЕНИ СВЕТИ РАТОВИ?

Свети ратови је назив за три братоубилачка рата у старој Грчкој, која су вођена из верских разлога. У првом рату (604 пре наше ере) Атињани су казнили становнике Крпсе и Кире због разбојништва над посетиоцима делфског храма. У другом рату (448 пре наше ере) Спартанци су потукли Атињане. У трећем рату (357 — 345 пре наше ере) објављен је савез држава против Локријана, а то је искористио Филип Македонски и умешао се у грчке међусобне свађе.

ВЕРОВАТИ ИЛИ НЕ...

"УКРАДЕНА" ТРИ МЕСЕЦА

У Енглеској је, све до 1752, година почињала 25 марта. Те године наређено је да се као први дан нове године има рачунати 1 јануар. Тако је претходна, 1751 година почела 25 марта а завршила се 31 децембра. Лорд Честерфилд, творац ове реформе, замало да није био због тога линчован. Њега су још дуго многи озлојеђени Енглези пресретали узвицима: "Врати нам наша три месеца!", јер су веровали да су овом променом календара изгубили три месеца од свог живота.

ИСТИМ ПУТЕМ

Беверли Ленон, учитељица у Гледвишу, у америчкој савезној држави Миниген, предаје у истој школи у којој су својевремено биле учитељице њена прабаба, баба и мајка.

НАШЛИ СЕ

У једном ресторану у Хаустону, у Тексасу, запослена су три келнера који се презивају Дајамонд, Голд и Силвер. Њихова презимена, преведена на наш језик, значе: дијамант, злато и сребро.

НЕПРИЈАТНО "УСТОЛИЧЕЊЕ"

Свечаност ступања на престо новог краља западноафричке покрајине Батонту састоји се уствари од шамарања. Будући владар

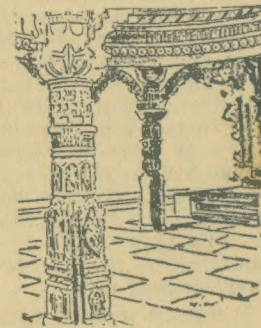

мора да поднесе 600 шамара, подељених на шест дана. Шестог дана увече, после шестстотинтог удара, поданици поздрављају новог Алпа.

владара кличући му "беитје", што значи "он који је изнад свих нас".

НЕОБИЧНА МЕРА

Размак између два стуба у храму Агоресхвари, у индиском граду Икери, претставља у читавој Индији

стандардну јединицу за мерење површине повртњака и башта.

ЗАХВАЛНОСТ ЗА ПОСЛЕДЊУ ПОШТУ

Године 1936 умро је у Глазгову неки Вилијам Ајткен. Неколико дана после сахране, сви они који су били на његовом погребу добили су по једну фунту стерлинга. Ајткен је, на име, веровао да се тек после нечије смрти може утврдити ко му је био пријатељ, јер многи који су се за то издавали обично и не дођу да преминулом одаду последњу пошту. Због тога је у свом тестаменту одредио да се сваком његовом правом пријатељу, заправо сваком оном ко му дође на погреб, пошаље по једна фунта. Ова тачка Ајткеновог тестаменту држана је, разуме се, у тајности.

ЦРВЕНА КИША

Маја месеца 1937 године над Базелом и околином падала је црвена киша. Објашњење ове необичне појаве, која је узбудила становнике, веома је једноставно: киша је добила црвену боју од пустињског песка из Сахаре који је, ношен ветром, прешао чак преко даници поздрављају новог Алпа.

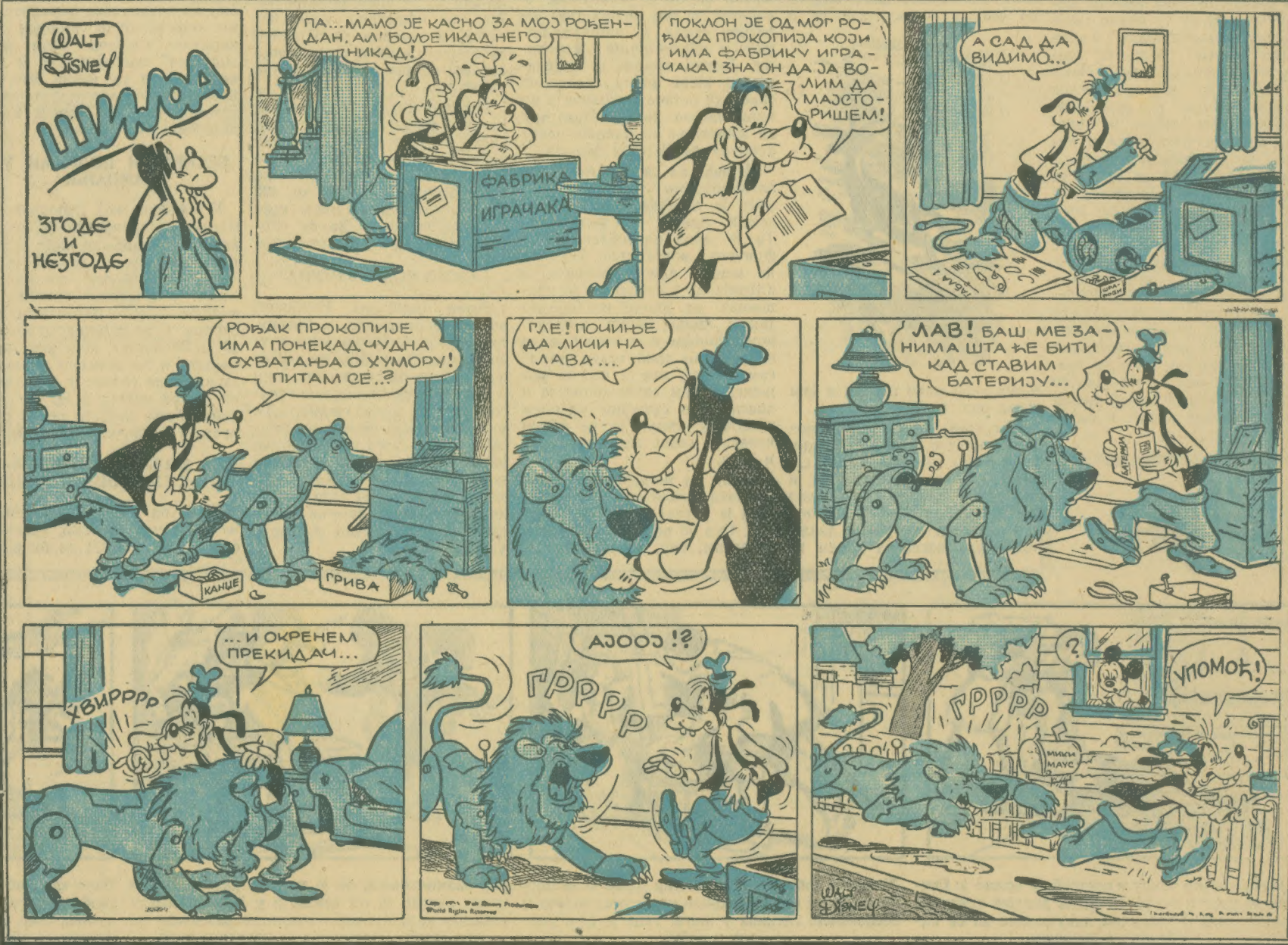
Воли воду као ђаџка...

Ретка је домаћа животиња која воли воду толико као домаћи биво. Он је пореклом од индиског дивљег овцола (арнија). У Европу је дошао око 995 године, и то, изгледа, најпре у Италију. Гаји се као домаћа животиња, највише у пределима где има доста воде: у јужним крајевима Азије, Кине, Јапана, на Малајском Архипелагу, у долини Нила и у јужној Европи.

За овог бивола Нилова делта и реке Подунавља прави су рај. Он може да опстане и у најмоћварнијим крајевима, где друго гавече не може. Воду воли као видра, пловка или нилски коњ и не може да напредује без ње. Иако је кошнена животиња он више

времена проводи у води него на копну, јер то за њега претставља врхунац уживања. Кад се налази у води, онда му из ње више само глава и врх леђа. За њега су поплаве Нила највећа радост. У води он и прежива. Посматрачу се пружа дивна слика кад стадо бивола, некад дугачко и километар, плива реком, а чобаничи седе на њима и тако прелазе реку. Биво не бира храну. Јачи је од домаћег говечета и отпорнији од њега према болестима. Не тражи ни на рочиту негу. Млеко биволице има мање воде него кравље, које или овче. Но, бивоље месо није добро, јер мирише на мошус.

Индиски биво може да буде висок и до два метра, а тежак

ВЕШТАЧКИ ПИРИНАЧ У ЈАПАНУ

Производња пиринча у Јапану из године у годину расте, па ипак се осећа несташница, јер се становништво стално повећава. Да би се подмириле потребе у овој основној животној намирници, Јапанци су почели да производе вештачки пиринча, који је истог изгледа као и природни. Кажу да се синтетички производ справља за јело као и обичан и да се по укусу не разликују.

Засада Јапанци троше годишње око 100.000 тона вештачког пиринча, којег има две врсте. Први се састоји од 50% скроба добијеног из кромпира, 40% пшеничног и 10% пиринчаног брашна; друга врста начињена је од 20% скроба, 70% пшеничног и 10% пиринчаног брашна. Но, вештачки пиринча има и озбиљне недостатке. У њему нема довољно фосфора, калцијума и тијамина, као што их има у природном пиринчу.

* * *

ВАЗДУШНИ МОТОЦИКЛ

Совјетски инжењери недавно су усавршили један сасвим мали хеликоптер, који може да направи готово сваки вештачки летач. Ваздушни мотоцикл, како га још називају, састоји се од чина, два пловка, два мала балона напуњена кисеоником и једне елисе. Он може да достигне брзину од 120 километара на сат, а троши 18 литара бензина на сто километара. Лети вис до 2.500 метара. Плови по води, а кад се склопи може лако да стане на обичан камион.

* * *

НЕЧУЈНИ БУДИЛНИЦИ

Звук будилника који је намењен само једној особи пробудиће и остале укупно само ако су лакосани. Зато су у једној америчкој фабрици сатова већ поодавно почели радови око нацрта будилника који не звоне, па је пре кратког времена начињен и први овакав будилник намењен

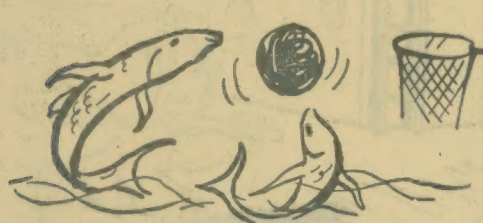

широкој потрошњи. Он има облик ручног часовника. Пошто се казалоком означава време буђења, човек може мирно да заспи, јер ће га, кад затреба, пробудити треперење унутрашњег механизма, које је довољно јако да прекине сан и најчвршћем спавачу. Овакав будилник не ремети сан осталих лица у истој одаји, а биће од велике користи нарочито за буђење глувих.

* * *

ДЕЛФИНИ КОЈИ ИГРАЈУ КОШАРКУ НА ВОДИ

У једном базену у Флориди може се сваки дан видети спортска екипа делфина који играју кошарку на води. Изузвредно окретни, они вешито и хитро налећу на лопту па је гупким

покретом тела бацају према кошу. Брзина којом се устремљују на лопту износи 70 километара на сат. Приликом бацања готово увек позађају циљ. Очевици кажу да се делфини радо играју лоптом и, пошто су врло интелигентни, није их тешко научити правилима игре.

* * *

ИСПИТИВАЊЕ МАРСА И ВЕНЕРЕ РАДАРОМ СА ЗЕМЉЕ

Хлађење радио-лампи које се употребљавају у великим отпреним радио-станицама, станицама за телевизију и у уређајима за разбијање атома, претставља велики проблем за произвођаче ове врсте цеви, пошто се оне јако загревају, па понекад постоји опасност чак и да се истопе. Међутим, захваљујући француским стручњацима, наука је и овде крочила великим кораком напред. Новина се састоји у томе што се претерано загреване радио-цеви отклања водом, те се на тај начин може достићи јачина од више хиљада киловата. Захваљујући толикој снази, биће могуће да се помоћу радара испитују површине планета Марса и Венере. Европски центар за нуклеарно истраживање у Женеви већ је наручио више оваких лампи за свој акцелератор честица, који ће бити најјачи на свету.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

МЛАЗНИ АВИОНИ И СЛУХ

Према испитивањима Института за поморска истраживања САД, у блиској будућности може се догодити да пилоти на млазним авионима буду потпуно глуви. Данашњи млазни авиони дижу толику буку да људско уво то није у стању да издржи. Јачина звука мери се децибелма. У обичној соби бука износи око 40 децибела, у некој канцеларији преко 50, а на раскршћу улица, где је жив саобраћај, око 80 децибела. Млазни авион при поласку производи буку од 120 децибела, а то већ изазива бол у ушима. Буку преко 140 децибела тешко је издржати, а 160 и 170 децибела је више него што човек може да поднесе. Већина данашњих авиона диже буку од 130 децибела, док авиони који су у градњи, према мишљењу стручњака, биће још „гласнији“ — 160 до 180 децибела. А шта тек да се каже о авионима који су у фази нацрта? Научници не знају какав ће ефекат та бука имати на човеји организам и питају се да ли ће човек од ње морати да оглуви; односно, ако оглуви, да ли ће то бити привремено или трајно. Да би се заштитио угрожени слух пилота, чине се опити за међусобно споразумевање помоћу плоча које вибрирају. Оне се постављају на груди пилота, док би уши биле потпуно запушене.

ДАН НА ПЛУТОНУ

Посматрањем планете Плутона са опсерваторије у Аризони, установљено је да је њој потребно шест дана да се окрене око своје осовине, што практично значи да на планети дан траје колико шест наших дана. Плутон је удаљен од Сунца преко 3,5 милијарде миља и разлика између дневног и ноћног осветљења је толико мала да се голим оком не може приметити. Тек осетљивим фотоелектричним уређајима може се разликовати дан од ноћи.

ВЛАГА КАО ЛЕК

На основу многобројних опита, један израелски лекар установио је да влажан ваздух помаже код кашља. Зато он препоручује, за случај кад дете назебе и почне да кашља, да мајка држи у соби лонац с во-

дом која ври. Држати само суд с водом на обичној температури није довољно, јер је количина паре мала. Он ово објашњава тиме што влага спречава затварање пролаза ваздуху у грлу и бронхијама. На местима где је организам назабао и налази се у запаљењу образује се нека врста суве коре, која отежава дисање, до чега не долази ако се удише ваздух с довољно влаге.

ДУГОВЕЧНИ ГОРОСТАСИ

Семену циновских секвоја, које расту на крајњем западу САД, потребно је двадесет година док проклија. Иначе, ово

дрво има невероватно дуг век — до 4.000 година. Оно достиже висину од 80 метара, док му стабло има и по 30 метара у обиму.

БУКА И РАД

Познато је да бука омета човека у раду и да га нервира. У данашње доба има веома мало људи који су способни за рад кад се чује радио у суседству, децја вика и аутомобилске сирене на улици или бука авиона изнад главе. Да би се ово тачно утврдило, начињен је опит са студентима у Оклахоми. Том приликом установљено је да већина бука заиста смета, али ипак не свима. Било је чак појединаца који су боље радили при буци, него без ње.

КАЊАЦ

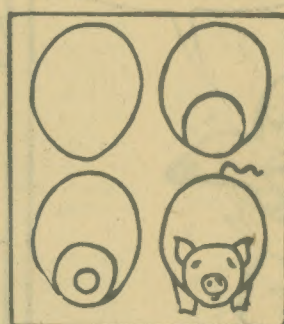
Кањац или кањ је риба која живи у нашем мору. Има жућкастосиву боју са црвеним или жућним пругама. Тешка је до пола килограма. Месо јој је укусно. Лови се на удицу.

СОРДИНО

Сордино је направа или врста чепа која се ставља на кобилу гудачких инструмената или у цев лимених дувача, услед чега тон постаје тамнији.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Од јајета — свиња

Ево zgodне шале за пртаче мале! У повеће јаје кружи се додаје, па круг усред круга, да добије друга, а на кругу горе два се ува створе, затим тачке многе и црте за ноге, репаш уврх тела, ту је свиња цела!

СА И БЕЗ

Са Р руши, топом туче, Без Р мирно кола вуче. Са В човек без обуће, Без В нема бубе љуће. Са М глође што год маши, Без М само коке плаши. Са Ц спада у глодаре, Без Ц мера за ратаре. Са З мења хлеб у кашу, Без З значи варош напу. Са Р укус чају спрема, Без Р гуп је ко га нема.

(МЛ — МЛД
'ОД — ОЛЕ 'ДЕ — ДЕН 'ПКИ — ПКИ
'ОД — ОЛЕ 'ОД — ОД 'ЛЕ — ЛЕД)

РАЧУНСКИ ЗАДАТАК

Отац и мајка изишли су с децом у шетњу. Продавачи поред аутомата за мерење, реше се да се измере. Мера је показала да су отац и мајка заједно тежи 150 килограма, два старија детета заједно 55, два млађа 45, а само средње дете 25 килограма. То би значило да су сви

укупно били тежи 275 килограма. Али, кад су сабрали тежине сваког појединачно збир је изнео свега 225 килограма.

Како је то могуће? Колико је деце било и колико је које тешко?

Решење: деце је било троје. Средње дете са својих 25 килограма урачунало је и у збир два старија и у збир два млађа детета, а и само за себе. Зато од 275 треба одбити 50, па ће онда остати тачно 225 килограма.

Пронађите невидљиву особу

Корна цвела која вилите на левој страни слике намењена је једној особи која је скривена од ваших погледа. Ако хоћете да је откријете, поните од тачке означене бро-

јем 1 и редом спајајте тачке док не стигнете до оне означене највећим бројем. Кад будете готови, вилете и којом се уметношћу бави ова невидљива особа.

...рубље од најло-на, рејона и других синтетичких влакана лепи се за време хладних дана за тело због електрицитета насталог услед трења.

...у шумама Флориде могу се наћи циновска гнезда стршљенова, од којих су нека велика по три и по метра.

...капацитет свих хидроцентрала у свету износи 130 милиона коњских снага. Међутим, кад би се водена енергија искори-

... све до 15 века у Европи се приликом свечаних гозби стављао преко столњака, заправо дуж свих и-

вила стола, дуг комад платна, који је служио уместо заједничког салвета. Овим платном гости су бри-сали руке и уста.

...у неким крајевима Јапана гаји се воће слично банани које има тиркизноплаву боју. Плод му је нешто мањи од банане, али је много слађи.

...у Бурми и Индији и данас је у оптицају метални новац који није округло, већ има облик вишеугла или квадрата са заобљеним угловима.

...мерино-овце воде порекло из Северне Африке, одакле су најпре пренесене у Шпанију, где су више векова претстављале један од глав-

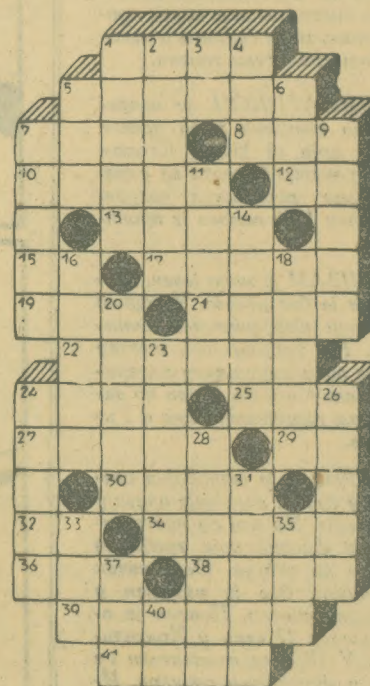

них извора прихода ове земље. Прве мерино-овце пренесене су у Француску крајем 17 века.

Водоравно: 1) страво мушко име; 5) космос; 7) рабен на разбоју; 8) катран; 10) врата рударског радника; 12) сјева; 13) један од главних са-стојака ваздуха; 15) свеза; 17) планина крај Београда; 19) затвор; 21) страво мушко име; 22) војно лице с вишим чином; 24) област у Војводини; 25) река у Африци; 27) покрајина у Француској; 29) свеза; 30) коњ светле боје; 32) слово латинице; 34) најнижи облик у животињском царству; 36) коњи (арап.); 38) држава у Азији; 39) обасјан, ведар; 41) муслиманско мушко име.

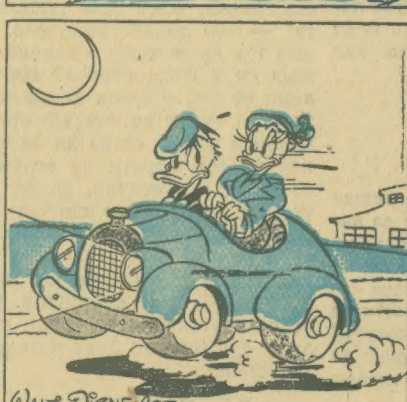
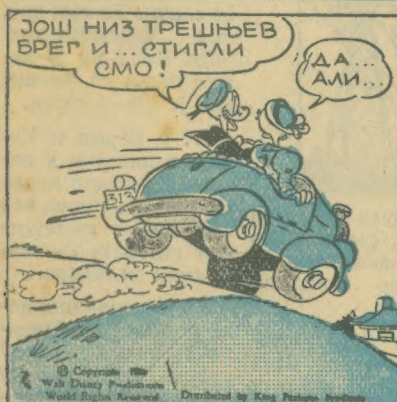
Усправно: 1) женско име; 2) порекло; 3) јединица за мерење електричног отпора; 4) мочвара; 5) зимски спорт; 6) део тела код животиња; 7) тама, мрак; 9) индуски физичар, носилац Нобелове награде за 1930 годину; 11) врста инсекта који борави под земљом; 14) главни град Естоније; 16) неукусно; 18) град у Грчкој; 20) делокруг, обим; 23) полупаразитска биљка; 24) слагање; 26) мочварни залив, морски рукавац; 28) потврда, признаница (хрв.); 31) земљиште, тло; 33) узвик; 35) румунски ситан новац; 37) предлог; 40) победник, првак.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) ас; 3) Арап; 5) иверак; 7) ума; 8) Раб; 10) рен; 11) хала; 12) ал; 13) Онес; 14) ана-том; 17) Енеј; 18) авелан; 20) опет; 21) еп; 23) коса; 24) оро; 25) али; 26) мол; 27) Онегин; 30) етар; 31) ар.

Усправно: 1) Аре; 2) Сар; 3) аван; 4) параноја; 5) имела; 6) калем; 7) ура; 9) бас; 11) хотел; 15) Невесиње; 16) Анета; 18) „Аполо“; 19) Нерон; 20) ока; 22) пол; 24) Омир; 28) ета; 29) гар.

ПРЕВАРИО СЕ

— Што не дођете најзад и мене? — пребацује Паја Патак келнеру. — Седим ту цео сат и чекам кад ћете се смилovati.

— Извините, мислио сам да сте већ услужени, — одговори му мирно келнер.

— По чему сте то мислили?!

— Па... мрзовољни сте нешто.

КО ПРЕТЕРУЈЕ?

Гаја: Погледај, тетка-Пато, нашом улицом пролази аутомобил велик као кућа!

Пата: Али, Гаја, ти опет ужасно претерујеш. Зар ти нисам досад сто хиљада пута рекла да то не чиниш, а ти и даље тераш по своме.

...ОБАДВА ЈЕДНАКА

Паја: Је ли, Рајо, ко је бољи из рачуна, ти или Гаја?

Раја: Обојица смо подједнако добри. Преписујемо од истог друга.

ОПАСАН СЛУЧАЈ

— Видео сам јуче лекара како је ушао у твоју кућу. Је ли нешто опасно? — пита Попај Перу Ждеру.

— Како да није! Донео је напрепун рачун за оно што ме је прошлог месеца лечио.

Који је ОДГОВОР шпанак?

ПИСТОН је:
стари енглески писак
изум
град у Америци
поморски израз

ХЕМАТИНОН је:
византиски зборник закона
део одеће старих амбасадора
стакласта маса
планина на Кипру

БИЗАМ је:
тканина
животиња
старо писмо
зград у Ирану

ГРИЗАЈ је:
планина у Африци
врста слике
шпанска лука
траве

ОДГОВОР:

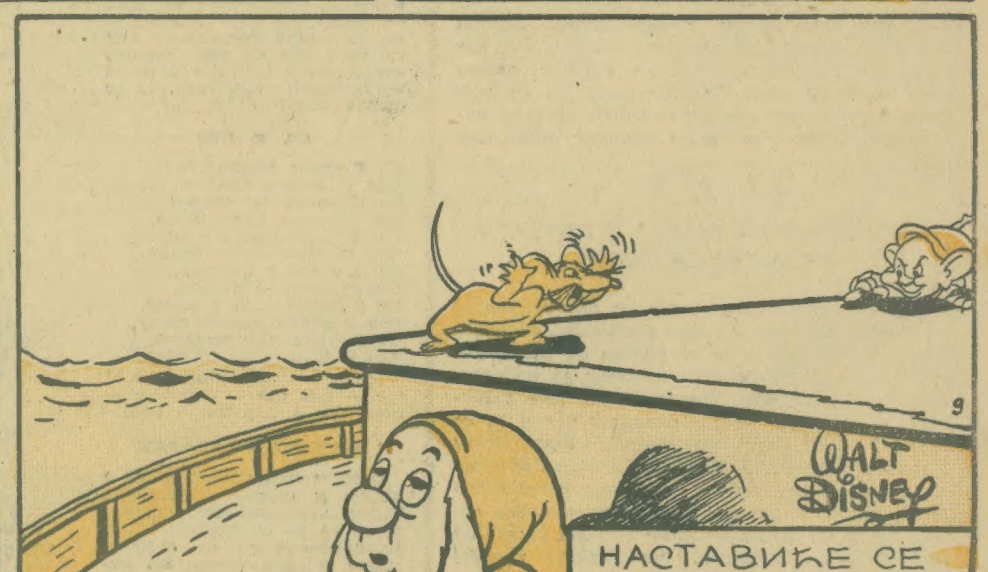
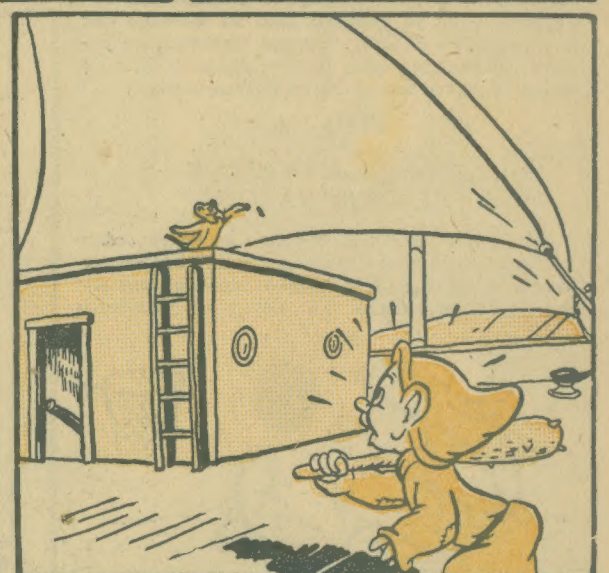
ПИСТОН је вентил „клапка“, механички изум помоћу кога се код лимених дувачких инструмената, поред природних, могу свирати и такозвани хроматски тонови.

ХЕМАТИНОН је неправилна стаклена маса црвене боје која се још у Старом веку употребљавала за украшавање раскошних посуда. Године 1846 поново је пронађен.

БИЗАМ је мали јелен. Мужјак је без рогова. У горњој вилицы има развијене очњаче. На трбуху има жлезду која лучи мирисљаву материју звану мошус. Живи по високим планинама Кине и Тибета.

ГРИЗАЈ је једнобојна слика у сивом, која даје илузију релефа. На њој су представљене фигуре које треба да личе на статуе. Овај начин сликања био је развијен у Средњем веку. Поново је оживео у 17 веку у Холандији. У 18 веку прихватили су га и француски сликари. Истим именом називају се и емајли сликани у Лиможу у доба Ренесансе.

WALT DISNEY'S СЕДАМ ПАТУЉАКА и ГУСАР

НАСТАВИЋЕ СЕ